

STEUN AAN MAATSCHAPPELIJKE DOELEN STAAT ONDER DRUK

Door de recent ingevoerde maximering van de giftenaftrek wordt het periodiek schenken aan een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI) ontmoedigd. Deze onverwachte en overhaast genomen fiscale maatregel zorgt ervoor dat goede doelen in Nederland grote én kleine giften mislopen, terwijl deze belangrijker zijn dan ooit. Deze substantiële financiële steun is hard nodig om de meest kwetsbaren in onze samenleving te ondersteunen, armoede en eenzaamheid te bestrijden, noodhulp te bieden, wetenschappelijk onderzoek naar ernstige ziekten te financieren of waardevolle natuur en cultuur te behouden. SBF* maakt zich hierover grote zorgen.

Wat is er gebeurd?

Sinds eind 2022 is de aftrek van periodieke giften gemaximeerd tot 250.000 euro per huishouden per jaar. Dat betekent aantasting van het waardevolle principe dat iedereen eerst gericht naar eigen keuze maatschappelijke doelen (ANBI's) mag steunen voordat er inkomstenbelasting wordt betaald. Nederland heeft heel veel gevers, grote en kleine. Juist de grote gevers, waarvan iedereen wil dat zij het meest bijdragen, hebben aangegeven door deze maatregel minder te zullen schenken aan maatschappelijke doelen.

Welke gevolgen heeft dat?

SBF heeft de eerste gevolgen van de beperking van de periodieke giftenaftrek geïnventariseerd. Uit de inventarisatie blijkt dat de maatschappelijke schade nu al aantoonbaar vele malen groter is dan de potentiële opbrengst van de maatregel in de vorm van extra belastinginkomsten (zie bijgevoegd de inventarisatie met 13 concrete voorbeelden van onder meer de Hartstichting, MAF NL, het Rijksmuseum en Singer Laren). De Hartstichting geeft bijvoorbeeld aan dat meerdere grote gevers, die meer geven dan 250.000 euro per jaar, nu al overwegen hun gift aan de Hartstichting te beperken met als gevolg een ernstige achteruitgang van de kwaliteit en kwantiteit van het medisch-wetenschappelijk onderzoek naar ernstige hart- en vaatziekten. De gevolgen zullen maatschappij breed merkbaar zijn.

Welke oplossingen zijn er?

Dé oplossing voor de ontstane problemen is het terugdraaien van deze maatregel. Staatssecretaris Van Rij heeft immers, naar aanleiding van de motie Essers, bij de stemming over deze maatregel in de Eerste Kamer, toegezegd de maatregel terug te draaien of aan te passen bij gebleken negatieve gevolgen. En die zijn er nu al, terwijl de maatregel nog maar recent is ingevoerd! Indien het terugdraaien van de maximering om (politieke) redenen niet mogelijk blijkt, is een andere vorm van reparatie van de ontstane schade nodig. Alleen zo zorgen we ervoor dat particulier initiatief niet nog verder ontmoedigd raakt.

Reactie SBF op het advies en kabinetsreactie Toezicht op Algemeen Nut

SBF hecht groot belang aan een ANBI-stelsel dat de diversiteit en pluriformiteit van 'algemeen nut' garandeert. Het adviesrapport 'Toezicht op Algemeen Nut' benadrukt terecht het grote belang van diversiteit en pluriformiteit van een samenleving waarin burgers zich voor maatschappelijke doelen willen inzetten en daaraan steun willen geven. SBF is daarom blij dat het kabinet de adviescommissie op dit punt en andere punten volgt. Het voorstel voor een met SBF op te stellen plan van aanpak voor versterking van het ANBI-stelsel en de zelfregulering verwelkomt SBF van harte.

*SBF (Samenwerkende Brancheorganisaties Filantropie) is een platform waarin Goede Doelen Nederland, FIN (branchevereniging van fondsen en foundations) en CIO (interkerkelijk Contact In Overheidszaken, een samenwerkingsverband van 28 christelijke kerken en 2 joodse gemeenschappen) samenwerken voor versterking van de maatschappelijke rol en betekenis van de filantropie in Nederland.

TOELICHTING BIJ POSITIONPAPER SBF

In 2019 heeft het kabinet de meerwaarde van het maatschappelijk middenveld bevestigd en vastgelegd in de *Beleidsvisie op filantropie (2019)*¹. Het kabinet benadrukt dat bij beleidsinitiatieven die de sector raken, het belang van filantropie zorgvuldig wordt afgewogen tegen andere maatschappelijke belangen. Eén van de Rijks brede speerpunten in deze beleidsvisie is het stimuleren van geven aan maatschappelijke doelen. Met de beperking van de giftenaftrek handelt het kabinet in strijd met deze beleidsvisie.

1. Belang van giftenaftrek en het ANBI-stelsel: meer dan geld

Volgens SBF is het van groot belang dat we in Nederland met het belastingstelsel bijdragen aan actieve betrokkenheid van burgers bij een betere samenleving. Een belangrijk onderdeel van het Nederlandse belastingstelsel is de belastingaftrek voor giften aan Algemeen Nut Beogende Instellingen (ANBI's) en de vrijstelling van erf- en schenkbelasting voor ANBI's. Door middel van het stimuleren van giften door burgers en bedrijven, eenmalig of periodiek, biedt de overheid fiscale ondersteuning aan de waardevolle bijdrage van maatschappelijke organisaties aan de samenleving (het algemeen nut).

Miljoenen Nederlanders zetten zich actief in voor het beschermen, bevorderen en verbeteren van de publieke zaak. Als donateur, vrijwilliger of lid van een vereniging. Via een goed doel, een bedrijfs- of familiefonds, via de kerk of door deel te nemen aan een loterij die afdraagt aan goede doelen, cultuur of sport. Allemaal omdat mensen omkijken naar elkaar, hulp willen bieden bij rampen, armoede en hongersnood, natuur en dieren willen beschermen en gezondheidsonderzoek mogelijk willen maken.

Met de giftenaftrek en het ANBI-stelsel gaat het om regelingen die burgers, bedrijven en organisaties stimuleren bij te dragen aan de kwaliteit van onze samenleving. Dan gaat het dus niet om een financieel voordeel voor de gebruiker, maar om een passende honorering van de bijdrage aan het algemeen nut, waarbij de overheid zich tot op zekere hoogte van belastingheffing onthoudt.

Het is essentieel voor onze democratische samenleving en rechtsstaat dat dit principe een plek heeft in het belastingstelsel en regelingen als giftenaftrek en vrijstellingen kunnen bestaan. Dit geeft uitdrukking aan de verantwoordelijkheid die burgers, organisaties en bedrijven, naast de overheid, nemen en zijn een passende waardering voor hun bereidheid om een deel van het inkomen (of de winst) af te staan.

Is de aftopping een oplossing voor vermogensongelijkheid?

Nee, integendeel. Het bedrag dat via een periodieke gift terecht komt bij het maatschappelijke doel (de ANBI) is immers hoger dan het bedrag dat, als de gift niet of niet geheel kan worden afgetrokken, aan inkomstenbelasting moet worden betaald. Als je bijvoorbeeld 5 jaar lang € 1.000 schenkt, kan je jaarlijks 36,93% (tarief 2023) aftrekken van de inkomstenbelasting. Netto kost de schenking dus € 630,70 en het goede doel ontvangt € 1.000. Een donatie kost de gever dus altijd geld.

Deze vorm van fiscale ondersteuning moet worden gezien als een algemene stimulans waarmee de overheid filantropie ondersteunt en waardeert. Waarbij de overheid oog moet hebben voor de complementaire functies van filantropie bij publieke belangen. Goede doelen spelen immers een belangrijke rol bij de bevordering van een pluriforme, sociale, gezonde, mooie en rechtvaardige samenleving en dragen zo bij aan het functioneren van onze democratie.

¹ Kst II 2019/20, 32740, nr. 21, via <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-32740-21.pdf>

Aftopping aftrek periodiek giften heeft grote gevolgen: reparatie noodzakelijk

Eind 2022 is besloten de periodieke giftenaftrek te maximeren op 250.000 euro per jaar per huishouden. Nu al blijkt dit grote negatieve gevolgen te hebben voor giften aan maatschappelijke doelen (goede doelen, kerken en culturele instellingen). Bij de stemming over de maatregel in de Eerste Kamer heeft het kabinet, n.a.v. de motie Essers, toegezegd dat de negatieve gevolgen voor ANBI's in kaart gebracht zullen worden en dat in geval van negatieve gevolgen de maatregel teruggedraaid of aangepast wordt. Deze maatregel moet zo snel mogelijk worden teruggedraaid aangezien uit de inventarisatie van de SBF blijkt dat de maatschappelijke schade nu al aantoonbaar vele malen groter is dan de potentiële opbrengst van de maatregel in de vorm van extra belastinginkomsten.

SBF heeft een sector-brede inventarisatie gedaan naar de negatieve gevolgen van deze maatregel. Bij deze inventarisatie is samengewerkt met vele andere organisaties waaronder de Museumvereniging, Prisma en FBned en zijn gesprekken gevoerd met juristen en (fiscaal) adviseurs. Aan de hand van 13 concrete casussen laat de inventarisatie zien dat deze maatregel direct leidt tot een afname van giften met grote negatieve impact voor onze samenleving.

De maatregel heeft directe en indirecte negatieve gevolgen voor de inkomsten van goede doelen en daarmee voor het maatschappelijke werk dat zij doen. Direct omdat particulieren die rechtstreeks aan het goede doel geven minder gaan schenken en indirect omdat particulieren die aan een vermogensfonds geven minder gaan geven, of afzien van het oprichten van een vermogensfonds. Hierdoor verminderen de giften van vermogensfondsen aan goede doelen en maatschappelijke initiatieven.

Mag een ANB kritiek hebben op het overheidsbeleid?

Ja zeker! Volgens de principes van onze democratische rechtsstaat is het van groot belang dat (het grote aantal) ANBI's de diversiteit in maatschappelijke betrokkenheid van onze samenleving weerspiegelen. En overigens is er het strafrecht om eventuele strafbare feiten aan te pakken.

Goede doelen geven aan dat zij nu al concrete bevestigingen hebben dat door deze maatregel een gift van boven een bedrag van 250.000 euro achterwege zal blijven of naar beneden wordt bijgesteld. Ook geven zij aan dat zij sterke aanwijzingen hebben dat grote donoren in de praktijk niet aan één maar aan meerdere organisaties geven waardoor het totaalbedrag van een particulier boven 250.000 euro per jaar kan komen. Per saldo betekent dit dat meerdere goede doelen geraakt worden terwijl het bedrag per goed doel onder de grens van 250.000 euro blijft.

Hoe werkt een schenking door bedrijfseigenaren?

Voor bedrijfseigenaren is het relevant dat bedrijven een gift aan een ANBI mogen aftrekken van de winst. Per jaar bedraagt de aftrek ten hoogste 50% van de winst, met een maximum van € 100.000. Als bedrijfseigenaren (*meer dan 5% aandelen*) willen geven vanuit hun bedrijf ontstaat er een tussenstap: het bedrag van de schenking moet eerst als dividend worden uitgekeerd aan de bedrijfseigenaren. Zij moeten dus vennootschapsbelasting én dividendbelasting / inkomstenbelasting betalen, gezamenlijk ca. 40%. Voor de invoering van de beperking kon de inkomstenbelasting door de (periodieke) giftenaftrek gecompenseerd worden. Nu worden giften boven een bedrag van € 250.000 feitelijk belast met een heffing van ca. 40%.

Indien het terugdraaien van de maximering om (politieke) redenen niet mogelijk blijkt, is een andere vorm van reparatie van de ontstane schade nodig. Alleen zo zorgen we ervoor dat particulier initiatief niet nog verder ontmoedigd raakt.

2. Advies 'Toezicht Algemeen Nut' en reactie kabinet

De commissie heeft zich terecht toegelegd op het vraagstuk van toezicht, eerder dan op dat van definiëring van algemeen nut. SBF vindt dat het ANBI-stelsel verschoond moet blijven van politieke inmenging op basis van, op een bepaald moment geldende, meerderheidsopvattingen over 'wat hoort en wat niet hoort'. Pluriformiteit, kritisch vermogen, de vrijheid op te komen voor idealen die niet persé, of nog niet door de 'meerderheid' worden omarmd, zijn belangrijke kenmerken van de 'maatschappelijke democratie' die gekoesterd moeten worden. De commissie benadrukt terecht het grote belang van diversiteit en pluriformiteit op het speelveld van burgers die zich voor maatschappelijke doelen willen inzetten en daaraan steun willen geven. De commissie verdient grote waardering voor haar visie op het toezicht in het ANBI-stelsel. Daarin wordt recht gedaan aan de aard van het stelsel. Cruciaal is de notie dat de overheid in zekere zin borg staat voor ruimte aan onafhankelijke organisaties, ook diegenen die kritisch op het beleid van dezelfde overheid kunnen zijn en eigen, andere idealen nastreven.

SBF constateert dat het kabinet in grote lijnen de adviezen in het *rapport Toezicht op Algemeen Nut* volgt. Het kabinet onderstreept terecht het belang van de pluriformiteit van het ANBI-stelsel en zet in op versterking van het digitaal toezicht. SBF vindt het een goede zaak dat het kabinet de aanbevelingen overneemt t.a.v. de selectie aan de poort, de digitalisering van processen en transparantie van het ANBI-bestand. SBF vindt het jammer

dat het kabinet zeer terughoudend is over uitbreiding van de toetsingscapaciteit bij de Belastingdienst. Het voorstel voor een met SBF op te stellen plan van aanpak voor versterking van het ANBI-stelsel en de zelfregulering verwelkomen wij van harte.

Geen grondrechtentoets ANBI's: bestaande regelgeving volstaat

Het kabinet volgt ook het advies van de commissie om geen grondrechtentoets op te nemen in de ANBI-regelgeving. Een dergelijke toets op grondrechten in de voorwaarden voor de ANBI-status is onwenselijk, onwerkbaar en onnodig. Zowel de commissie als het kabinet benadrukt het grote belang van diversiteit en pluriformiteit. Daarbij vindt het kabinet het belangrijk dat burgers die zich voor maatschappelijke doelen willen inzetten, voldoende keuze hebben en ook kunnen bepalen welke activiteiten van ANBI's zij wenselijk vinden. De grote diversiteit aan ANBI's brengt het pluriforme karakter van de samenleving tot uitdrukking.

De huidige ANBI wetgeving biedt nu al de mogelijkheid om in gevallen waar overduidelijk (strafrechtelijke) grenzen zijn overschreden de ANBI status af te wijzen of in te trekken op basis van de integriteitstoets. Met ingang van 1 januari 2021 heeft de Belastingdienst bovendien de mogelijkheid om bij gerede twijfel over de integriteit van de ANBI of van een of meer van de bestuurders, feitelijk leidinggevend en of gezichtsbepalende personen een verklaring omtrent het gedrag (VOG) te eisen. Daarnaast worden in de Fiscale Verzamelwet 2024 maatregelen opgenomen om toezicht op ANBI's te vergemakkelijken, zoals de taxatieplicht voor omvangrijke giften in natura en de verduidelijking dat ook ANBI's in derdenlanden aan alle ANBI-voorwaarden dienen te voldoen.

Naast de ANBI-regeling beschikt de overheid bovendien over een groeiend instrumentarium om in te grijpen wanneer

ANBI's strafbare feiten plegen of onvoldoende (financieel) transparant zijn. In dit kader kan worden gewezen op de Wet Bestuur en Toezicht Rechtspersonen, de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft) en op het wetsvoorstel Transparantie Maatschappelijke Organisaties (Wtmo) dat momenteel bij de Tweede Kamer in behandeling is.

Het is dan ook terecht dat het kabinet nu geen aanvullende voorwaarden aan ANBI's oplegt.

Aanscherping algemeen nut-vereiste met een bestedingscriterium

De commissie beveelt aan om het algemeen-nut vereiste aan te scherpen door een bestedingscriterium op te nemen in de regelgeving. ANBI's zouden dan jaarlijks een bepaald minimum aan activiteiten moeten verrichten of een minimum bedrag aan het algemeen nut besteden.

Het kabinet geeft aan dit voorgestelde (aangescherpte) bestedingscriterium mee te nemen in de evaluatie van de ANBI-regelgeving die gepland staat voor 2023. SBF wijst er graag op dat nu al in de ANBI-regelgeving vastgelegd is dat een ANBI niet meer vermogen mag aanhouden dan zij in redelijkheid nodig heeft om haar voorziene activiteiten ten behoeve van het algemeen nut voort te zetten. Als de bestedingen structureel achterblijven in verhouding tot het vermogen, acteert de Belastingdienst daar waar nodig al op. Het is namelijk niet de bedoeling dat er nodeloos geld (dat fiscaal gefaciliteerd is verkregen) wordt opgespaard. Dit is bedoeld om te besteden aan het algemeen nut. In die zin kent de ANBI-regelgeving dus al een bestedingscriterium.

Daarnaast geldt voor alle ANBI's de fundamentele voorwaarde dat de uitgaven van een ANBI voor ten minste 90% besteed moet worden aan het algemeen nut (90%-criterium).

Verhoging dekkingsgraad zelfregulering ANBI's

Zelfregulering speelt een belangrijke rol bij het bevorderen van transparantie en betrouwbaarheid van de sector. De commissie stelt in haar adviesrapport dat risico's op fraude en misbruik van de ANBI-status minimaal zijn voor filantropische instellingen die zichzelf onderwerpen aan extra voorwaarden zoals gedragscodes en keurmerken en dat spanningen met grondrechten niet of nauwelijks voorkomen in deze groep ANBI's. Het kabinet onderschrijft deze waardevolle rol van zelfregulering en volgt het advies van de commissie om de dekkingsgraad van zelfregulering binnen deze sector te verhogen.

Voor de 1.000 maatschappelijk meest zichtbare ANBI's, die het grootste deel van de activiteiten en geefgeld voor hun rekening nemen, is de kans op fraude klein. Zij zijn lid van een brancheorganisatie zoals Goede Doelen Nederland (brancheorganisatie van CBF-Erkende Goede Doelen), de FIN (brancheorganisatie van Fondsen en Foundations in Nederland met de FIN-code Goede Bestuur) of het Interkerkelijk contact in overheidszaken (CIO) met van toepassing zijnde toezicht.

SBF gaat graag met het kabinet in gesprek om gezamenlijk de dekkingsgraad van zelfregulering te verhogen. SBF vraagt het kabinet om een positieve stimulans te geven aan ANBI's in het maatschappelijk middenveld om aan te sluiten bij een van de stelsels van zelfregulering. SBF wil bijdragen aan versterking van het stelsel door afspraken te maken over:

- ondersteuning in de ontwikkeling en opzet van een informatieportal of standaard web-omgeving voor registratie, beheer en publicatie van relevante gegevens van ANBI's door de Belastingdienst. De SBF partners blijven daar graag actief bij betrokken en ook voor de CBF-Erkende

fondsenwervende goede doelen blijft het CBF graag betrokken;

- transparant maken (gezamenlijk) van het ANBI-bestand door inzichtelijk te maken welke typen van organisaties (ANBI's) te onderscheiden zijn;
- verhogen van de deelname van ANBI's aan de verschillende stelsels van zelfregulering in aanvulling op - en in samenhang met de ANBI-criteria, die extra zekerheid geven over de legitimiteit en transparantie van de deelnemende ANBI's. Het Ministerie van Financiën en de sector hebben een gezamenlijk belang om zoveel mogelijk ANBI's te laten deelnemen aan zelfregulering. Een positieve stimulans door de overheid zou de inspanningen van de brancheorganisaties op dit vlak een vliegwiel effect kunnen geven;
- verbreding van de deelname aan zelfregulering, een verbreding die bijdraagt aan meer risicogericht en daarmee effectiever en kostenefficiënter toezicht door de Belastingdienst.